

ОСОБИСТІСНІ МЕХАНІЗМИ СМИСЛОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття висвітлює специфіку смислової регуляції поведінки і діяльності особистості та роль особистісного смислу у забезпеченні ефективності функціонування системи діяльнісних проявів. Розглянуто процес формування та розвитку особистісних смислів. Розкрито етапи збагачення змісту смислу. Показано, що принципово новий апарат психічної регуляції – смислова регуляція – розвивається на особистісному рівні. Розглянуто форми регуляції людської діяльності. Смислова регуляція діяльності розглядається як система психічної регуляції, яка здійснюється смисловою сферою особистості.

Ключові слова: смисл, смислове утворення, смислова регуляція, особистісний смисл, особистісний смисл професійної діяльності.

Н.Ф. Шевченко

ЛИЧНОСТНЫЕ МЕХАНИЗМЫ СМЫСЛОВОЙ РЕГУЛЯЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Статья освещает специфику смысловой регуляции поведения и деятельности личности и роль личностного смысла в обеспечении эффективности функционирования системы деятельностных проявлений. Рассмотрен процесс формирования и развития личностных смыслов. Раскрыты этапы обогащения содержания смысла. Показано, что принципиально новый аппарат психической регуляции – смысловая регуляция – развивается на личностном уровне. Рассмотрены формы регуляции человеческой деятельности. Смысловая регуляция деятельности рассматривается как система психической регуляции, которая осуществляется смысловой сферой личности.

Ключевые слова: смысл, смысловое образование, смысловая регуляция, личностный смысл, личностный смысл профессиональной деятельности.

N.F. Shevchenko

PERSONAL MECHANISMS OF SENSE REGULATION OF ACTIVITY

The article deals with the specificity of the sense regulation of behavior and activity of personality and the role of personal sense in providing efficiency of functioning the system of activities' displays. The process of forming and development of personal senses is examined. The stages of enriching the content of sense are exposed. It is shown that new in essence apparatus of the psychical regulation – sense regulation – develops at personal level. The forms of human activity's regulation are considered. Sense regulation of activity is considered as a system of the psychical regulation which is carried out by sense sphere of personality.

Key words: sense, sense formation, sense regulation, personal sense, personal sense of professional activity.

У сучасній психологічній науці пріоритетного значення набуває один з найбільш цікавих та перспективних підходів до психології особистості – смисловий підхід. В межах цього підходу відбувається розробка загально-теоретичних уявлень про смислове вимірювання людського буття. Розуміння смислу дії, думки або символу є запорукою сприйняття різних форм дійсності: матеріальної, ментальної, соціальної.

На нашу думку, на сучасному етапі розвитку психологічної науки системне розуміння проявів смислу можливе в межах діяльнісного підходу. Саме він дозволив висвітлити нові аспекти таких категорій як «свідомість» та «особистість», завдяки виявленим смисловим структурам, які функціонують в якості внутрішніх механізмів смислової регуляції і впливають на перебіг психічних процесів, поведінки та діяльності.

Метою статті є висвітлення специфіки смислової регуляції поведінки і діяльності особистості та ролі особистісного смислу у забезпеченні ефективності функціонування системи діяльнісних проявів.

Згідно з законами розвитку природи, суспільства та свідомості, якщо в чомусь виникає необхідність, то обов'язково знаходиться можливість у її реалізації. Так, упродовж розвитку людської психіки виникла необхідність в усвідомленні смислу того чи іншого вчинку як одного з принципів організації розумної поведінки і, якщо можливість формування та формулювання смислу зумовила необхідність у ньому, то вдосконалення психікою способів відображення об'єктивних реалій забезпечило збагачення його змісту.

На початку формування людської психіки зміст смислу забезпечував виживання істоти, це був рівень біологічно обумовлених смислів, які виникають на базі відчуттів і забезпечують функціонування організму у вигляді його реакції на фізичний вплив оточуючої дійсності. Тоді смисли були представлені в якості неусвідомлюваних медіаторів біологічної адаптації організму до змін оточуючого середовища. Цей рівень смислів не можна назвати особистісним, оскільки існування смислів обумовлено не особистістю, а самою природою життя всього живого. Це, на думку А.В. Серого, «передуючі смисли», своєрідний будівельний матеріал, на підґрунті якого виникає відчуття реальності [11]. О.М. Леонтьєв визначав такі біологічні смисли як «смисли у собі», головною характеристикою яких є неконстантність. Це початкова стадія їх розвитку: «...перетворення інстинктивного смислу у свідомий смисл – перетворення інстинктивної діяльності в свідому діяльність» [6, с. 209]. На цьому рівні смисли обумовлюють первісне відокремлення «Я» від «не Я». Тобто, рівень біологічних

смыслів багато в чому визначає первісну інтерпретацію відчуттів і є базовим для виникнення потреб та мотивів.

Надалі, як зазначав Б.Ф. Поршнев, із розвитком людини як суспільної істоти зміст смислу як принципу виживання збагатився за рахунок її ж власних зусиль по зміні середовища. Смысл як принцип виживання поступився місцем більш складному психічному явищу – смыслу як принципу задоволення людських потреб в тому обсязі, який здатні надати їй цивілізація та технічний прогрес. Складність смислу як принципу задоволення потреб полягає в тому, що через зростання інтелекту і соціалізацію людини, способи конфронтації людини з оточуючим середовищем набули характеру подвійності. З одного боку, конфронтація з середовищем набула ознак зростання експлуатації останньої, з іншого, – в свідомості людини-експлуататора все частіше стала стверджуватись думка про необхідність задоволення потреб цього середовища. Іншими словами, смысл починає усе більше набувати особистісного характеру, служити особистості, хоча це залишається майже неусвідомленим та виражає відношення мотиву до мети. В якості цілей, які мотивують це відношення, виступають бажання, елементи предметного світу та обмеження соціального оточення. На цьому рівні смысли ще мають переважно ситуативний характер, оскільки відображають задоволення безпосередніх потреб. Цим і обумовлюється основна функція смислів цього рівня – адаптація індивіда до оточуючих умов соціальної дійсності. Однак, завдяки накопиченню знання про об'єктивну дійсність та суб'єктивні потреби, а також способи їх задоволення, смыслові зв'язки поступово генералізуються і набувають характеру значущості. Це означає, що в певних ситуаціях відношення індивіда до дійсності дозволяє йому диференціювати себе від оточуючої дійсності і відчувати суб'єктом цих відношень [1010].

Новий етап збагачення змісту смислу пов'язаний з розвитком знакової культури, тобто з використанням знака, в тому числі і словесного, для фіксації об'єктів дійсності у свідомості. Однак, особливість використання знака-слова полягає в тому, що кількість знаків не може наближатися до нескінченної кількості об'єктів дійсності, що ними означаються. В цьому випадку мова як система слів-знаків стане незручною для мислення та спілкування. За рахунок можливості використовувати його для позначення цілої групи подібних між собою елементів дійсності, слово-знак, окрім прямого свого значення, несе в собі здатність передавати ще й смысл, тобто фіксувати те, що маєтсья на увазі. Як наслідок, мислення збагатилося можливістю передавати тонкощі контексту, хоча в той же час втратило силу доказовості [9]. Але, як вказує Н.В. Чепелева, саме означування реальності, тобто заміщення її певними культурно заданими схемами дозволяє не лише обдумувати, осмислювати те, що відбувається, ана-

лізувати й переживати ті чи інші події, але й впорядковувати їх, творячи для себе нову психічну реальність, новий досвід [12].

Як наслідок, смисли набули індивідуальної природи і стали власне особистісними. Тобто, з опануванням людиною мови смисли сформувалися як стійкі особистісні утворення, які опосередковують усю життєдіяльність людини, і основна функція яких полягає у інтегруванні особистості в нові умови соціального життя.

Вважаємо за необхідне зазначити, що на відміну від адаптації, під якою розуміється процес пристосування, спрямований на підтримку життєдіяльності людини в певних умовах, інтегрування передбачає активну, усвідомлену підтримку певного напруження для творчої реалізації своїх можливостей в умовах соціальної взаємодії. Воно передбачає достатньо високий рівень сформованості «Я-концепції», відповідно, осмисленого ставлення до своїх здібностей і соціальних ролей, інших людей, світу в цілому, а також здатність творчо та гнучко підходити до «знакового» осмислення.

Смисл, який виступає як системна якість, що інтегрує в собі всі означені рівні організації розумної поведінки і набувається індивідом у його життєвому просторі, визначає феномен його особистості. На перетині основних сфер функціонування особистості як певного психологічного органу людини знаходиться система особистісних смислів, у відповідності з чим її організація повинна відображати особистісний розвиток індивіда та складність всієї структури людської життєдіяльності.

Говорити про поняття смислу безвідносно до особистості – неможливо, тому що завжди існує чийсь і кимось усвідомлюваний смисл (діяльності, життя, професії тощо). Отже, смисл завжди є особистісним. Таким чином, особистість розуміється нами як носій власних смислів, генератор та перетворювач їх різноманітності у взаємопов'язаність. Можна сказати, що особистісні смисли є сполучною ланкою між різними підсистемами особистості. Будучи компонентами більш складної системи – особистості, вони самі являють собою систему, що організована у певній ієрархічній послідовності та відображає процеси розвитку і функціонування особистості на різних етапах життєдіяльності.

Розглядаючи процес формування та розвитку особистісних смислів, слід зауважити, що приріст особистісного елемента був однією з головних тенденцій психічної еволюції людини у філогенезі. Особистість з її системою смислової регуляції є найпізнішим, але вирішальним психічним утворенням в антропогенезі, тому що розвиток особистості визначив питання про сутність людини. Особистість – це те, що відрізняє людину як суб'єкта діяльності від тварин та новонароджених індивідумів. Необхідність в цьому утворенні постала тоді, коли індивід від'єднався від роду

для самостійного виконання діяльності. До цього моменту справжнім суб'єктом діяльності виступав рід, громада, а окремий індивід був лише часткою колективного суб'єкта, реалізатором його волі. Тобто несамо-стійність індивіда існувала об'єктивно у неможливості життя поза своїм родом, поза відведеною йому племенем функцією, а суб'єктивно – у вигляді злиття індивідуальної та суспільної свідомості. Збіг значення та смислу, який складав в той час, на думку О.М. Леонт'єва, «головну особливість первісної свідомості», пояснюється, перш за все, однаковістю ставлення «учасників колективної праці до умов і засобів виробництва». Внаслідок цього і світ «відображався однаково як в системі мовленнєвих значень, яка утворює свідомість колективу, так і у свідомості окремих індивідів – у формі тих самих значень» [3, с. 203].

Якщо в якості регулятора діяльності використати поняття смислово-го утворення, то можна буде вважати, що їх певна кількість первісно зберігалась родом у культурній усупільненій формі, у вигляді первісних світоглядних систем. Ці світоглядні системи постачали колективному суб'єкту смислове обґрунтування життєдіяльності та накопичували його сукупний досвід. Як стверджує К.В. Карпинський [3], інтеріоризація колективного фонду смислових утворень, вироблених родом, започаткувала процес персоналізації індивіда та персоніфікації суспільних відносин, в яких він брав участь. Точкою антропогенезу, в якій відбулося відособлення індивідуального суб'єкту від колективного суб'єкту, був момент зародження особистісно-смислових форм психічного відображення та регуляції. З цього моменту людина і стала індивідуальним носієм ідеальних особистісно-смислових форм діяльності. Це зумовило становлення індивіда особистістю, а отже, суб'єктом діяльності. Далі, упродовж історії людського існування, діяла така закономірність: чим більше індивід відокремлювався від людського суспільства, тим більше було в ньому виражене зростання особистісного начала, тим інтенсивніше у смислових структурах його особистості тривав процес індивідуалізації смислових утворень суспільства [1].

Сучасна людина, звичайно, дуже відрізняється від людини родового суспільства. Але в будь-яку історичну епоху соціально детермінована система діяльності, в яку включається людина, створювала систему певних норм, вимог та правил. В межах цієї системи, всередині кожної з діяльностей, до людини ставилися вимоги як до соціального індивіда, тобто від неї очікувалась здібність до набуття навичок та знань, які зроблять можливим її участь у цих діяльностях. Вступаючи в ту чи іншу соціально нормовану діяльність, індивід потрапляв в ситуацію, в якій його цілісність не могла бути забезпеченою так званою організмичною інтеграцією його активності. Соціальне життя, як правило, змушувало індивіда діяти всу-

переч його біологічним ритмам та потребам. Соціальне існування підкорювало організмичну інтеграцію індивіда соціально-нормативній інтеграції його дій, думок, бажань. В багатьох ситуаціях протягом всього свого життя людина вимушена була поводити себе саме як соціальний індивід, тобто діяти за певним зразком, за певною технологією. Цього виду інтеграції було б достатньо, якби кожний індивід реалізовував одне-єдине життєве відношення, приймав би участь в одній-єдиній діяльності, в якій займав би тільки одне певне положення. Однак суспільство розкриває перед індивідом набір різноманітних можливостей та вимагає постійних нових рішень. Реалізуючи ці можливості, постійно здійснюючи життєві вибори, людина втягується в різноманітні системи зв'язків, які неминуче перетинаються, перехрещуються. Різні життєві відношення, різні соціальні діяльності вимагають від неї великої кількості проявів, іноді прямо протилежних: здатності керувати і підкорюватися, ризикувати і бути обережною, бути товариською та самозаглибленою тощо. Вже сам вибір із низки можливостей вимагає відмови від чогось заради чогось іншого, більш цінного та значущого, тобто виникає необхідність постійних смислових виборів.

В цьому контексті Д.О. Леонт'єв зазначає, що із проблемою смислового вибору людина стикається тоді, коли критерії для порівняння альтернатив первісно не задані і людині самій доводиться їх конструювати. Тобто смисловий вибір має місце тоді, коли суб'єкт повинен знайти загальні підстави для співставлення якісно різних альтернатив та сформулювати критерії їх оцінки, по відношенню до яких альтернативи набувають того чи іншого смислу. По суті, перед суб'єктом стоїть «задача на смисл», задача виявлення для себе смислу кожної з альтернатив та локалізації її в своєму життєвому світі [7].

Отже, в сучасному суспільстві немає готових рецептів успішного існування, тому і постає необхідність у такій психічній організації людини, яка дозволила б їй функціонувати у цій розгалуженій системі зв'язків та виборів, дозволила б ієрархізувати та упорядковувати свої власні потреби, ставити цілі, свідомо обирати життєвий шлях. Уява про таку психічну організацію поведінки, на наш погляд, цілком відповідає поняттю смислової регуляції діяльності. Основна відмінність смислової регуляції людської психіки полягає в тому, що особистісний смисл належить особисто-сті і презентований їй у формі смислових структур.

Особистість як суб'єкт діяльності володіє та розпоряджається діяльністю в цілому, а не якоюсь її частиною чи ланкою. Це пов'язано з тим, що на особистісному рівні розвивається принципово новий апарат психічного відображення та регуляції. Таким новоутворенням особистісного рівня буття і є смислова регуляція [8].

Складність проблеми смислової регуляції діяльності визначається фактом її подвійної детермінованості: з одного боку, особливості динаміки діяльності визначаються специфікою її об'єкта та предмета, а з іншого боку – той чи інший характер перебігу діяльності пов'язується із суб'єктом, який здійснює цю діяльність і задає напрямок її реалізації, виходячи із наявних потреб, мотивів, установок, інтересів та цінностей. Виходячи з цього факту, розрізняють дві форми регуляції людської діяльності: *предметну та смислову*.

Регуляція першого типу спрямована на «налаштування» операціональних характеристик діяльності відповідно до предметних характеристик об'єкту. Регуляція другого типу пов'язана із встановленням відповідності між цілями, засобами реалізації діяльності, мотивами, установками та цінностями суб'єкта, який реалізує цю діяльність. Згідно з поглядами В.П. Зінченка, у системі внутрішньої регуляції конкретної діяльності предметна та смислова підсистеми поєднані в єдине ціле, але головну роль в цій системі відіграє смислова регуляція, оскільки «поєднання окремих дій в цілісну, а отже й ефективну діяльність, забезпечується смислом» [2, с. 9].

Враховуючи активуючий характер системи усвідомленої регуляції діяльності, її в повній мірі можна розглядати як динамічну смислову систему особистості. Як вказує Д.О. Леонтьєв, динамічна смислова система (ДСС) регуляції конкретної діяльності вибудовується разом із виникненням самої діяльності, мотив якої можна розглядати як системоутворювальний фактор ДСС. Мотивом є не спонукування, яке переживається суб'єктом, а зовнішнім предметом, який відповідає деякій потребі (або одночасно ряду потреб), на який спрямована діяльність в цілому [8, с. 150].

Динамічна смислова система регуляції будь-якої конкретної діяльності виконує щонайменше дві функції: 1) стабілізацію її протікання, збереження сталості діяльності до того часу, доки її мотив залишається в силі, тобто – забезпечення «самозахисту» діяльності від зовнішніх перешкод; 2) забезпечення природного припинення діяльності, коли вона себе вичерпала, її мотив реалізувався і втратив свою спонукальну силу, або штучного припинення діяльності в тих випадках, коли актуалізувалися інші, більш значущі мотиви, що потребують негайного здійснення іншої діяльності [тамо ж].

В процесі осмислення ситуаційних умов діяльності на базі смислових структур особистості вибудовуються динамічні смислові системи свідомості. Смислові системи свідомості є найбільш динамічними і пластичними серед усіх смислових систем, що допомагає суб'єкту оперативного уточнювати модель значущих умов, вести усвідомлений та осмислений

контроль за поточними умовами ситуації. Крім того, процеси смислотворення, що відбуваються на рівні свідомості, в єдності з пізнавальними процесами дозволяють передбачати значущі умови діяльності у часовій перспективі. В свою чергу, динамічні смислові системи свідомості, оформлені у вигляді суб'єктивної моделі значущих умов, визначають програмування виконавчих дій. Відображення цих умов допомагає суб'єкту сформувати програму, визначити оптимальний (на його погляд) спосіб досягнення мети.

В цьому плані О.О. Конопкін прямо вказує, що особистісний смисл умов детермінує прийняття та фіксацію певної програми діяльності [4]. Скомпонована суб'єктом програма дій з позицій смислового підходу є не чим іншим, як динамічною смисловою системою діяльності, яка складена з операціональних смислів окремих дій. Ця смислова система регламентує структурний порядок, послідовність та особистісну значущість практичних зовнішніх або внутрішніх дій в структурі діяльності, що виконується. Динамічні смислові структури діяльності «складаються всередині актуальної діяльності та регулюють її перебіг у відповідності до вищих смислоутворювальних інстанцій, представлених в динамічній смисловій системі особистості» [8, с. 238].

Функції смислової регуляції діяльності найбільш проявляються при оцінці результатів реалізації програми виконавчих дій. Якщо відкинути уявлення про смислову регуляцію, то стає неможливим встановлення походження та регуляторної сили критеріїв успіху-неуспіху діяльності, а також реконструювання самого процесу оцінювання результатів. Критерії успіху мають смислову природу, зберігаючи тісний зв'язок із смисловими структурами особистості. Практично будь-яка довільна діяльність регулюється з використанням не одного критерію, а складної їх системи, побудованої за принципом ієрархії, яка відповідає відносній значущості для суб'єкта окремих елементів і параметрів діяльності. В основі механізму оцінки лежать процеси співставлення досягнутого (фактичні результати діяльності) з належним (суб'єктивні критерії успіху) на предмет їх узгодженості або неузгодженості. Але для особистості індикатором успіху діяльності є не відповідність інформаційних моделей, а особистісний смисл результатів діяльності. Це є природним, тому що «приймає» результати діяльності не інформаційна модель (еталон успішності діяльності), а особистість, яка керує цією моделлю в своїй свідомості [3].

Інформація про результат діяльності в контексті поставленої мети набуває певного особистісного смислу, який стимулює або дестимулює подальше виконання діяльності та функціонування всієї системи її усвідомленого регулювання. На особистісному смислі результату діяльності базується робота блоку корекції системи саморегуляції. Корегуванню під-

лягає будь-яка ланка системи саморегуляції – мета, модель значущих умов, програма виконавчих дій – в залежності від функціонального смислу, який ця ланка набуває по відношенню до практичної реалізації смислових структур особистості. Корегується завжди та ланка, яка при виконанні своїх регуляторних функцій відхиляє діяльність від головного смислового вектору.

Таким чином, функції смислової регуляції діяльності в структурі системи усвідомленого її регулювання адекватно пояснюються за допомогою вивчення взаємопереходів динамічних смислових систем особистості, свідомості та діяльності.

Різні види динамічних смислових систем потребують участі різних механізмів, рівнів та логік психічної регуляції. Системний опис різноманітних логік психічної регуляції пропонує Д.О. Леонтьєв у створеній ним мультирегуляторній моделі особистості. Він виділяє шість логік психічної регуляції: логіку задоволення потреб, логіку реагування на стимул, логіку схильності, логіку соціальної нормативності, логіку смислової необхідності і логіку вільного вибору [8]. На думку автора, перераховані логіки знаходяться в ієрархічних відношеннях. Кожна регуляторна логіка чітко і однозначно пов'язана з певними зовнішніми або внутрішніми детермінуючими факторами. Логіка задоволення потреб – з потребами та потягами індивіда, логіка реагування на стимул – з набутими умовними рефлексами, логіка схильності – з набутими в індивідуальному досвіді навичками, звичками і стереотипами, логіка соціальної нормативності – з соціальними приписами та очікуваннями до особистості. Всі ці детермінанти «конкурують» за домінуюче місце в системі психічної регуляції діяльності. Особистість як суб'єкт діяльності може здійснювати вибіркове санкціонування тих чи інших детермінант за допомогою системи смислової регуляції. Це здійснюється завдяки так званій логіці смислової необхідності, яка забезпечується смисловими структурами особистості, субординує всі інші логіки. Реалізуючи логіку смислової необхідності, особистість функціонує як суб'єкт власної діяльності і суб'єкт її саморегуляції. Тут актуалізується доповнення, яке вніс О.М. Леонтьєв у принцип детермінізму: внутрішнє діє через зовнішнє і тим самим себе змінює та детермінує [5]. У контексті нашого дослідження розтлумачити цей принцип можна таким чином: особистість як система смислової регуляції діяльності визначає значущість тих чи інших детермінант і тим самим детермінує свою діяльність.

Отже, логіка смислової регуляції є домінуючою в системі регуляторних логік, що пов'язано з особливостями смислових структур особистості. Завдяки цьому особистість перетворюється в суб'єкта, який налагоджує не тільки саму діяльність, але й систему її психічної регуляції. При цьому,

чи посяде та чи інша детермінанта своє місце в системі психічної регуляції діяльності, прямо визначається її смыслом для особистості.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що смыслова регуляція є провідним рівнем психічної регуляції діяльності. Помилково було б вважати, що кожний рівень системи психічної регуляції діяльності детермінує її по-своєму. Навпаки, всі рівні психічної регуляції працюють так, щоб максимально сприяти іншим рівням і, як результат, фасилітувати діяльність. Координує цю роботу рівнів саме смыслова регуляція, яка зводить їх до єдиної динамічної системи. Тому особистість регулює діяльність за логікою смыслової необхідності не в протывагу і не всупереч іншим психічним регуляторам, а разом з ними.

Внесок тієї чи іншої детермінанти у психічну регуляцію діяльності визначається її смыслом в межах смыслової необхідності, яка реалізується цією діяльністю. Ця закономірність була виведена Д.О. Леонтьєвим і визначена як принцип залежності регуляторного впливу смыслової структури від її місця у функціональній ДСС регуляції діяльності [8, с. 240]. Це стосується і смыслових структур: внесок тієї чи іншої смыслової детермінанти у психічну регуляцію діяльності визначається системним смыслом цієї детермінанти в межах ДСС регуляції діяльності. Таким є внутрішнє співвіднесення між смыисловою регуляцією і всіма іншими детермінантами несмыслової природи в системі психічної регуляції діяльності. Особистість асимілює детермінанти несмыслової природи за смыслом та інтегрує у динамічну систему психічної регуляції. В результаті виходить, що у динамічній системі психічної регуляції діяльності всі детермінанти несмыслової природи присутні в особистісно-перетвореному вигляді. Так, наприклад, безпосередня потреба, опосередкована смысловими структурами особистості, переростає в особистісну цінність; умовно-рефлекторний стимул стає особистісно-значущим знаком або символом; соціальна роль перетворюється в особистісну місію, а спосіб поведінки, риса характеру може перетворитися в самостійний мотив особистості [3].

Виходячи з вищезазначеного, можна стверджувати, що смыслова регуляція діяльності – це система психічної регуляції, яка здійснюється смыисловою сферою особистості і є спрямованою на виділення, презентацію та структурування суб'єктом своїх відносин зі світом у індивідуальній свідомості, а також на практичне підпорядкування активності суб'єкта стійкій структурі цих відносин. Визначальними у розумінні смыслової регуляції діяльності є наступні теоретичні моменти:

- 1) смыслова регуляція відіграє головну роль у регуляції діяльності;
- 2) смыслова регуляція реалізується смысловими структурами і смысловими процесами, систематизованими у смысловій сфері особистості, через що вона створює власне особистісний рівень психічної детермінації;

3) смислова регуляція розрахована на приведення діяльності у відповідність до стійкої сукупності життєвих відношень суб'єкта, а не об'єктивних зв'язків дійсності.

В якості елементарної структурно-функціональної одиниці смислової регуляції діє динамічна смислова система, яка зберігає всі функціональні і структурні властивості цілого – смислової сфери, і є тим самим «молярною» одиницею у конструкції особистості.

Розглянутий науковий матеріал дозволяє зробити такі **висновки**: на особистісному рівні розвивається принципово новий апарат психічної регуляції – смислова регуляція. Основна відмінність смислової регуляції людської психіки полягає в тому, що поведінка та діяльність особистості керується особистісним смислом об'єктів та явищ дійсності. Особистісний смисл набувається індивідом у його життєвому просторі і фактично являє собою результат смислотворення, яке, в свою чергу, є наслідком переструктурування смислової сфери особистості, що і пояснює трансформацію особистісного смислу.

Список літератури

1. Асмолов А.Г. Культурно историческая психология и конструирование миров / А.Г. Асмолов. — М.: Ин-т практической психологии: НПО Модек, 1996. — 767 с.
2. Зинченко В.П. Мысль и слово Густова Шпета: (возвращение из изгнания) / В. П. Зинченко. — М.: УРАО, 2000. — 208 с.
3. Карпинский К.В. Человек как субъект жизни / К.В. Карпинский. — Гродно: ГрГУ, 2002. — 280 с.
4. Конопкин О.А. Психологические механизмы регуляции деятельности / О.А. Конопкин. — М.: Наука, 1980. — 256 с.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. — М.: Политиздат, 1975. — 304 с.
6. Леонтьев А.Н. Философия психологии / А.Н. Леонтьев. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1994. — 228 с.
7. Леонтьев Д.А. Выбор как деятельность: личностные детерминанты и возможности формирования / Д.А. Леонтьев, Н.В. Пилипко // Вопр. психологии. — 1995. — № 1. — С. 97-110.
8. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д.А. Леонтьев. — М.: Смысл, 2003. — 487 с.
9. Петровский В.А. Личность в психологии / В.А. Петровский. — Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. — 509 с.
10. Поршнев Б.Ф. О начале человеческой истории: проблемы палеопсихологии / Б.Ф. Поршнев. — М.: Мысль, 1974. — 310 с.
11. Серый А.В. Психологические механизмы функционирования системы личностных смыслов / А.В. Серый. — Кемерово: Кузбассвузиздат, 2002. — 186 с.

12. Чепелева Н.В. Розуміння та інтерпретація соціокультурного досвіду у контексті постнекласичної методологічної парадигми / Н.В. Чепелева // Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць інституту ім. Г. С. Костюка / За ред. С.Д. Максименка, Н.Ф. Шевченко, М.Г. Ткалич. — Запоріжжя: ЗНУ, 2012. — С. 11-16.